

*Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 22 dec. 1950*

Mede voor Stikker.

1. Voor de aanvang van de Nieuw-Guineaonderhandelingen belichtte ik diverse facetten, welke de Nieuw-Guineakwestie van hieruit bezien vertoont. Gedurende de eerste fase van de onderhandelingen vond ik geen aanleiding de weergegeven opvattingen te herzien. Wilden Nederlandse organisaties hier haar mening over de situatie bij de Regering bekend hebben, dan gaf ik U deze door, deze echter voor haar rekening latende. Bij de aanvang van de tweede fase der onderhandelingen meende ik goed te doen een nieuwe situatieschets te geven zoals ik deze van hieruit zie.
2. Wat de bedreiging van Nederlandse levens en belangen betreft, zie ik het gevaar van een van officiële en andere verantwoordelijke zijde zo al niet aangemoedigde, dan toch getolereerde anti-Nederlandse actie sterk verminderd vergeleken met het moment van aanvang der NG-onderhandelingen. Steeds meer ziet men in Indonesische kringen het gevaar, dat een dergelijke actie het karakter van een boomerang zou krijgen, maar vooral geeft men zich rekenschap van de funeste internationale consequenties. In omgekeerde evenredigheid tot deze verbetering staat echter het toenemend gevaar van volstrekt onoverzienbare ontploffingen van psychologische en emotionele aard, hetgeen m.i. samenhangt met de internationale politieke ontwikkeling in Oost-Azië.
3. Maakte 1905 in een slag een einde aan de mythe van Westerse militaire onoverwinnelijkheid en betekenden Pearl Harbour, Singapore en de Japanse overrompeling van het door Nederland onverdedigbaar gebleken Indonesië een nieuwe mijlpaal op dezelfde weg de jaren na de laatste oorlog maakten een einde ook aan het respect der Oosterling voor de Westerse diplomatie. De jongste gebeurtenissen inzake Korea en het drieste optreden van China betekenen voor Oosterlingen het gecombineerd falen van de Westerse diplomatie zowel als van de Westerse strategie. Het laatste respect voor de Westerse superioriteit is verdwenen. Angst voor het naderende gevaar uit het Noorden, welk gevaar men wijt aan Westerse politieke blunders en militaire onmacht, maakt de Oosterling in casu de Indonesiërs steeds meer onhandelbaar en geprikkeld. De loop der gebeurtenissen sterkte de Indonesiër in zijn opvatting, dat Nederland hier niets meer te zeggen moet hebben en dat de Nederlandse invloed slechts zal resulteren in verdere misère voor Indonesië, weshalve hij het standpunt van Sukarno het enige juiste acht: iedere mogelijkheid voor uitbreiding van de Nederlandse politieke invloed moet worden afgesneden. Waarom hij met een compromis inzake Nieuw-Guinea moet genoegen nemen, begrijpt de Indonesiër niet: hij wil wat hij gevaar meent te zijn geëlimineerd zien, niet alleen gereduceerd. In dergelijke mentaliteit en uiterste spanning moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat het kleinste incident aanleiding geeft tot plotselinge losbarsting van opgekropte emotie. Gissingen ten aanzien van wat dan verwacht kan worden hebben geen nut. De jongste gebeurtenissen in Singapore zijn een teken aan de muur, het incident te Bandung wijst in dezelfde richting. Het is op dit gebied, dat de politieke en militaire situatie van de laatste weken een ontwikkeling heeft ondergaan, waarvan men zich in Nederland moeilijk een voorstelling kan maken; zo zeer dat deze ontwikkeling feitelijk als een novum moet worden beschouwd bij het beoordelen van de onderhandelingspositie bij de aanvang van de tweede fase.
4. Wij moeten [ons] realiseren, dat wij op dit gebied - vergeleken met andere Westerse landen in Azië - in Indonesië nog in een uitzonderlijke gunstige positie verkeren. De toegenomen spanning heeft zich nog geenszins gemanifesteerd in stemmig tegen Nederlanders - veelal tot verwondering van mijn buitenlandse collega's - zelfs de wens tot nauwe samenwerking, zij het

op nieuwe basis is onverminderd blijven bestaan. Wel hebben de gebeurtenissen in Oost-Azië de tegenstand doen groeien tegen de RTC- en Uniegedachte. In groeiende mate wordt deze figuur beschouwd als opgelegd statuut, in welke opvatting de Indonesiër wordt gesterkt doordat de actie om de RTC op te zeggen van Nederlandse zijde onbeantwoord wordt gelaten. Zou ook de Nederlandse publieke opinie de houding aannemen van 'graag of niet', ja zouden in Nederland stemmen opgegaan zijn om van Nederlandse zijde de RTC op te zeggen, dan zou de Indonesiër misschien zich zijn gaan afvragen, of hij zich niet vergist had. Maar dit is niet zo, en de conclusie ligt voor de Indonesiër voor de hand: Nederland hecht aan het voortbestaan van de RTC en Unie, maar het voordeel ligt dus aan Nederlandse zijde, het is dus een opgelegd statuut. Tegenover de Nederlandse opvatting, dat de RTC een uiterste concessie geweest is en dat van Nederland niet nu ook nog concessies inzake Nieuw-Guinea kunnen worden verlangd, staat de Indonesische these, dat het 'RTC-juk' niet nog kan worden verzwaaard door nieuwe 'concessies' aan Nederland inzake Nieuw-Guinea. Een Indonesische delegatie, die bij de onmogelijkheid om inzake Nieuw-Guinea tot overeenstemming te komen, RTC en Unie zou opzeggen, zou geen rekening behoeven te houden met belangrijke publieke kritiek; zij zou in tegendeel bij grote massa's de positie van het Kabinet Natsir versterken. Deze constatering moge niet nieuw zijn, maar ook hier al weer heeft de jongste ontwikkeling in Oost-Azië geleid tot toespitsing der tegenstellingen, waarmede van Nederlandse zijde rekening moet worden gehouden. Als mannen als Rum en Natsir nooit het opzeggen van RTC en Unie als drukmiddel bij onderhandelingen gebruiken, dan moeten wij dit niet als een doodgewoon verschijnsel beschouwen, niet zeggen 'dat moest er nog bijkomen', niet verwijzen naar aangegane contractuele verplichtingen, maar begrip tonen voor de zelfbeperking van de Indonesische Delegatie, die werkelijk diep gevoelde sympathie voor samenwerking met het oude moederland stelt boven het streven naar populariteit. Dit is de vaste overtuiging, welke ik baseer op mijn vele gesprekken met leidende Indonesische staatslieden, die 'pro-Nederlands' mogen worden genoemd, mits men er zich goed realiseert, dat zij voor alles Indonesiër zijn.

5. Begrijp ik de positie goed, dan onderschat de Nederlandse Regering geenszins de gevaren, die de Nederlandse levens en belangen bedreigen, maar overweegt zij zorgvuldig hoe zwaar deze belangen moeten wegen in de balans der algemene internationale politiek van Nederland. Voor zover hierbij betrokken is de overweging, dat Nederland door onvoorwaardelijk vasthouden aan Nieuw-Guinea een Pacific en een Indian-Oceanpower zal blijven, vraag ik mij af, of ook op dit punt de jongste ontwikkeling in Oost-Azië ons niet voor een gewijzigde casuspositie stelt. In de eerste plaats mag de vraag gesteld worden of territoriaal bezit zonder meer bepalend is voor een positie in een regionale politieke combinatie. Portugal is geen Pacificpower door het bezit van Macao en Timor, zelfs misschien nauwelijks een Indian Oceanpower door zijn reusachtige Afrikaanse bezittingen en Goa. Daarentegen zou, ook al verloor Engeland al zijn bezittingen in Azië, Engeland door zijn belangen en invloed op Azië toch altijd een Pacific en een Indian Oceanpower blijven. Zullen onze belangen in Indonesië en onze invloed in Azië niet een reden blijven dat wij in de Pacific en minder in Indian-Oceanzaken altijd een bijzondere politieke status houden? Zal onze toekomstige politieke status staan en vallen met een bepaalde staatkundige verhouding tussen Nederland en Nieuw-Guinea? Bestond de laatste tijd niet reeds een zekere kentering, zelfs toen wij nog soeverein over geheel Nederlands-Indië waren, in de gewoonte om Nederland de positie van vol Pacificpower te geven? Dit punt ligt buiten mijn beoordeling. Wel heeft bij mij ongerustheid gewekt mijn hier de laatste dagen gekregen indruk dat op Rum van Amerikaanse en Britse zijde aangedrongen wordt om, op internationaal politieke overwegingen, met Nederland tot overeenstemming te komen: dat inzake Nieuw-Guinea op Indonesië pressie is uitgeoefend om aan Nederlandse verlangens toe te geven is mij echter niet gebleken. Is deze indruk juist, dan zouden de Westerse mogendheden de harmonische samenwerking tussen Nederland en Indonesië en de daaruit resulterende rust in Indonesië als een belangrijker factor voor de

politieke ontwikkeling in Oost-Azië beschouwen dan het behoud van Nieuw-Guinea voor een Westerse mogendheid als Nederland. Ook zouden deze mogendheden daarvoor de ontstemming van Australië riskeren. Ligt de zaak zo, dan zouden wij ons ook weinig illusie mogen maken over een eventueel Nederlands succes voor het geval bij mislukking der onderhandelingen wij tegen de wens van Indonesië de zaak op internationaal niveau zouden willen brengen. Dat ik in dat geval weinig verwacht van de mogelijkheid, dat India zich niet achter Indonesië zou stellen, is U bekend, evenals mijn opvatting, dat Nehru in dit geval geen mediërende rol zou willen spelen. Ook ten aanzien van dit punt meen ik, dat onze onderhandelingspositie zwaar wordt beïnvloed door de jongste ontwikkeling in Oost-Azië.

6. Verzwakte positie is derhalve mijn conclusie: op ieder gebied zie ik de politieke ontwikkeling in Oost-Azië, welke ik somber inzie, als schaduw achter de onderhandelingstafel. Ik ga daarin zo ver, dat ik mij soms zorgen maak, dat Rum in zijn streven om tot overeenstemming te komen te ver zal gaan. Niet het krijgen van Rums ondertekening lijkt mij het moment om ons zelf geluk te wensen, maar eerder het tot stand komen van een zodanige regeling, dat voortgezette samenwerking mogelijk zal zijn. Zou de regeling zo uitvallen, dat zij op het ogenblik aan de Indonesische massa's met veel staatsmanschap nog juist kan worden verkocht, dan zal zij wankeler blijken naar mate de politieke ontwikkeling in Oost-Azië een ongunstiger verloop zal tonen. Ons belang is mijns inziens een *con amore* door het Indonesische volk aanvaarde regeling. Leek het een maand geleden nog, dat uitstel voor ons de aangewezen politiek was, ook het begrip 'long term policy' is de laatste weken van karakter veranderd. Wat heden een mogelijke ontwikkeling op lange termijn lijkt, kan over een week realiteit zijn.